

**"Kunta pyrkii edistämään
asukkaidensa hyvinvointia..."
(Kuntalaki, 1 §, 3 mom.)**

**Vakka-Suomen hyvinvoinnin haasteet
Laitila, 20.4.2007**

**Matti Rimpelä,
Stakes/Tampere**

Mitä erovat toisistaan

● elinkeinopolitiikka

- maksimituotto sijoitetulle pääomalle
- liikevaihdon kasvaminen
- asiakkuuksien ja kysynnän vähentäminen
- kvartaalitalous

● hyvinvointipolitiikka

- investointia tulevaisuuteen
- hyvinvoinnin rakentaminen ilman erityispalveluja
- liikevaihdon supistaminen
- kysynnän ja asiakkuuksien vähentäminen

Terveyden edistäminen

Kolme tasoa ja näkökulmaa

- **kansanomainen**

- arjen toimintaa, "jokainen on asiantuntija"

- **professionaalinen**

- ammattiryhmille ominainen erityisosaaminen

- **strateginen**

- johtamisen ja hallinnon näkökulmat
- "policyanalyttinen tutkimus"

Johtamisen näkökulmasta kolme toiminnan painotusta

Yhteisön/instituution/toimintayksikön

- 1. ydintoimintaa:** Ydintehtävänä on terveyden edistäminen
 - Neuvolatyö, terveydensuojelu, työterveydenhuolto, kuntoutus, yms
- 2. oheistoimintaa:** Merkittäviä terveysvaikutuksia, vaikka ei ydintoimintaa
 - kaavoitus, varhaiskasvatus, perusopetus, saattohoito
- 3. Vaikuttaminen oman yksikön ulkopuolella:**
 - Asiantuntijana, lobbaajana, terveyskasvattajana, yms.

Mitä on **terveyden edistäminen kunnan haasteena?**

1. Vastuuväestöjen määrittely

- kuntalaiset
- asiakkaat
- oma henkilöstö

2. Vastuuväestön terveyden lisääminen

3. Terveyserojen poistaminen vastuuväestön keskuudessa

Mitä tarkoittaa käytännössä?

- 1. Sitoutuminen kansanterveysvastuuseen**
 - Vastuuväestöjen määrittely
 - Väestön terveyden lisääminen/erojen poistaminen TTS:ssa
- 2. Vastuuväestöjen terveyden monitorointi**
 - Tarveanalyysi
- 3. Terveystarpeisiin vastaava toimeenpanorakenne**
 - Organisaatio, voimavarat, osaaminen, yms.
- 4. Ohjelmat ja yhteiset hyvät käytännöt**
- 5. Ylläpito ja pysyvyys**
- 6. Yhteisön/yksikön ongelmanratkaisukyky**
 - Johtaminen ja sen tuki, osallisuus, "voimaistuminen"...
 - Aineeton pääoma

Mistä näen onko kunta kiinnostunut väestönsä hyvinvoinnista? (I)

● Oma henkilöstö

- Saatavuus, pysyvyys, pätkätyöt, sairauspoissaolot

● Hyvinvointiraportointi valtuustolle

- Kahden valtuustokauden kattavat aikasarjat
- Erityistä tukea tarvitsevat, kotitapaturmat, koulupoissaolot

● Toiminta- ja taloussuunnittelu

- Johdannossa katsaus hyvinvointitilanteeseen
 - Erityisesti väestöryhmittäisiin eroihin
- Tavoitteet ja niiden toteutuminen
- Tarkastuslautakunnan kannanotto hyvinvointipolitiikkaan

Mistä näen onko kunta kiinnostunut väestönsä hyvinvoinnista? (II)

- **Toimivat asiakastietojärjestelmät**
 - Osa johtamisen tietojärjestelmää
- **Terveydenhoitajat ja terveyskeskuslääkärit**
 - henkilötyövuodet/10 000 asukasta
- **Hyvät käytännöt ja niiden seuranta**
 - Päätetty lautakunnissa ja johtoryhmissä, johto seuraa toteutumista
 - Sovitettu yhteen tarpeet, henkilöstömitoitus ja osaaminen
- **Suunnitelmallinen itsehoidon tuki**
 - Tiedotussuunnitelma ja voimavarat
- **Ehkäisevät palvelut**
 - Terveydensuojelu
 - Perhetyö neuvoloissa
 - Sosiaalityö ja psykologitoiminta perusopetuksessa ja amm. oppil:ssa
 - Työikäisten terveystarkastukset
 - Ikääntyvien neuvolat

Miksi kunnan pitäisi tuntea hyvinvointivastuuta?

- Perustus- ja kuntalain mukaan kuuluu kunnan perustehtäviin
- 2000-luvun elinkeinopolitiikka ei välttämättä tarvitse suomalaista kuntaa

Mitä eduskunta on sanonut kunnan hyvinvointivastuista?

- **Vuoden 2000 perustuslaki:**
 - Julkisen vallan tehtävät/**Perusoikeudet**
- **Vuoden 1995 kuntalaki:**
 - Kunnan tehtävät, kunnan hallinto
- **Erillislait, esim.**
 - Maankäyttö ja rakentaminen
 - Koulutus
 - Terveystieteiden tutkimuskeskus
 - Kansanterveyslaitos

Perustuslaki: 9 §, 3 momentti

”Julkisen vallan on turvattava sen mukaan kuin lailla säädetään,

- jokaiselle riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja
- edistettävä väestön terveyttä”
- Sosiaaliset perusoikeudet

Perustuslaki: 19 §, 3 momentti

”Julkisen vallan on myös tuettava

- **perheen ja**

- **muiden lapsen huolenpidosta
vastaavien**

mahdollisuuksia turvata lapsen
hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu.”

- **Apulaisoikeuskansleri kouluterveydenhuollosta**

Perustuslaki: 19 §, I momentti

”**Jokaisella**, joka ei kykene hankkimaan ihmisarvoisen elämän edellyttämää turvaa, on

- **oikeus välttämättömään toimeentuloon ja**
- **huolenpitoon.**”

Kuntalaki (395/1995): 1 §, 3 mom.

”Kunta pyrkii

**● edistämään asukkaidensa
hyvinvointia ja**

**● alueensa kestäväää
kehitystä.”**

Kuntalaki/Hallituksen esityksen perustelut:

”...kunnan keskeisimpiä tehtäviä on asukkaiden

- **hyvinvoinnin edistäminen ja**
- **sen edellyttämistä palveluista huolehtiminen**
- **käytettävissään olevilla voimavaroilla.**” (Palataan tähän myöhemmin)

Itseohjautuvassa kunnassa johtamisen tärkein kysymys:

- Miten maksimoida **laajasti** kunnan asukkaiden hyvinvointi,
mikä pitää sisällään erilaisia asioita
- **elinkeinoista ympäristökysymyksiin ja**
- **sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen.”**

(Arto Haveri 2002)

Itsehallinnon rajoitus

Kuntalaki/HE:n perustelut:

”...**kansalliset tavoitteet menevät kuntien ja kansalaisten itsehallinnon edelle.**”

Mitä tarkoitetaan hyvinvoinnilla?

Perustuslaissa ja kuntalaissa:

1. Hyvinvoinnin edistäminen
2. Terveysten edistäminen
3. kestävästä kehityksestä

Tehtävä ei rajoitu elintapoihin!

Yhteenvetoa lainsäädännöstä:

Perustuslaki ja kuntalaki osoittavat hyvinvoinnin/terveyden edistämisen yleisen vastuun kunnille, mutta...

- **lainsäädäntö ei velvoita kuntaa hyvinvointipolitiikkansa suunnitteluun/seurantaan -**
- **ei yleisesti, eikä**
- **ei sosiaali/terveystoimessa (poistettiin 1993),**

Jokainen kunta voi ja saa itse harkita

- Pitääkö se hyvinvointipolitiikkansa suunnittelua, seuranta ja arviointia tarpeellisena?
- Miten työ järjestetään ja suunnataan?
- Otetaanko se huomioon toiminta- ja taloussuunnittelussa?
- Miten seurataan toteutumista/vaikutuksia?

Kuka kantaa hyvinvointivastuuta kunnassa?

**"Kuntien tehtävänä on
asukkaiden
hyvinvoinnin edistäminen
kuntalaisten osoittamilla valinnoilla
ja tämä on oltava lähtökohtana
myös johtamisen suuntaviivoja
piirrettäessä"**

(Haveri: Kunnallist. Aikakausk. 2002/2:223)

Mitä kunnan hyvinvointivastuu tarkoittaa?

- Päätehtävä hyvinvoinnin edistäminen
- Tuloksia mitataan viime kädessä hyvinvointivaikutuksilla
- Mitattavissa olevat hyvinvointitavoitteet kaikilla hallinnonaloilla
- Hyvinvointivaikutukset selvitetään ja ennakoidaan kaikessa valmistelussa ja päättämisessä

"Valtuuston tulee kantaa vastuu kunnan sekä järjestää toimiva seuranta." (Kuntalaki/HE:n perustelut)

"... Valtuuston on näytettävä mahdollisimman tarkasti ... se hetki, mikä kunnassa on juuri ja nyt eli mikä on paikallinen todellisuus."

(Majonen: Kunnallist. Aikakausk 2002/1:63)

Valtuusto ratkaisee, miten kunta suhtautuu hyvinvointivastuuseen

Luottamushenkilö

- **Kuntalaisten tahdon välittäjä**
- **Tulevaisuuden tekijä**
- **Paikallisen todellisuuden tuntija**
 - missä nyt ollaan ja miten siihen on tultu
 - väestön hyvinvointi ja tarpeet
 - kunnan voimavarat ja osaaminen
- **Tietoinen kansallisista hyvinvointitavoitteista ja arvoista**

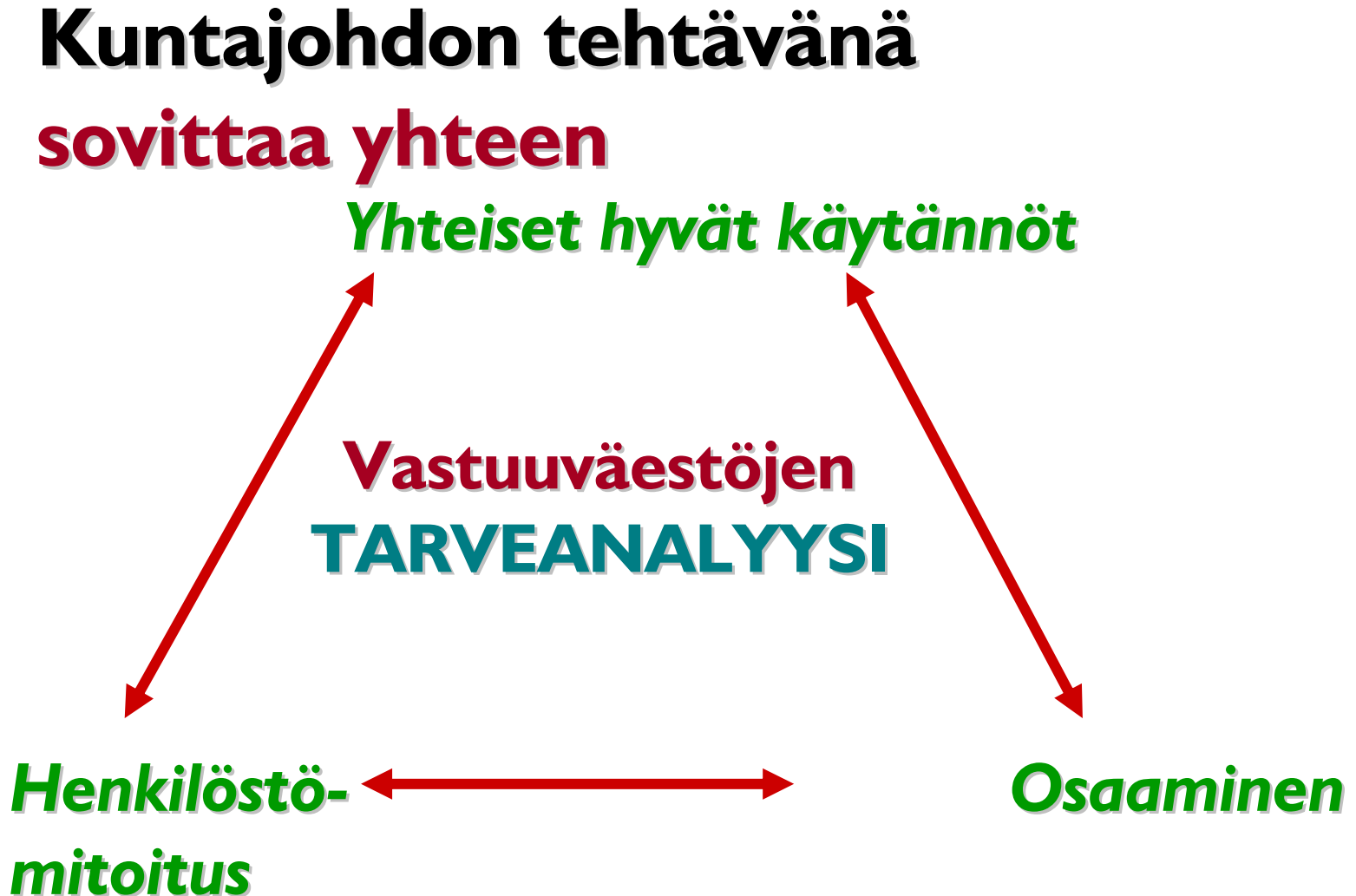
Osaaminen ja toimeenpanorakenne!

- Saavatko luottamushenkilöt hyvinvointiasioissa yhtä hyvän informaatiotuen ja esitysten valmistelun kuin elinkeino- ja talousasioissa?
- Mahdollistaako kunnassa oleva osaaminen ja henkilöstö hyvinvointivastuun kantamisen?

Hyvinvointityössä perinteisesti:

- Pieniä yksiköitä - yksilövastuu
- Johto huolehti työn ”kehyksistä”, ammattihenkilöt vastasivat sisällöstä
 - Professionaalinen autonomia – sisältö ei kuulu johdolle
 - Yhteiset käytännöt sovitaan ”ammattiryhmittäin”
- Ongelmaksi tulee, että

**Tarpeiden, tehtävien, käytäntöjen,
voimavarojen ja osaamisen
yhteensovittaminen jää yksittäisten
työntekijöiden vastuulle!**

- Johtamisen suuri haaste:**
**Johdon tulee vastata siitä,
että**
- **käytettävissä olevilla voimavaroilla**
 - ***on mahdollista* vastata**
 - **tarpeisiin**
 - **hyvien yhteisten käytäntöjen mukaisesti.**

Toiminnan tekeminen tunnusluvuilla näkyväksi

- **tukee suurissa organisaatioissa erityisesti perustason työtä**
 - Vastuu yhteisen hyvän käytännön toteutumisesta jakautuu johdon ja perustasaon kesken tasaisemmin
- **Yhteisiä hyviä käytäntöjä ei voi toteuttaa,**
 - jos niissä ei ole otettu huomioon vastuuväestön ominaisuuksia/tarpeita
 - jos toimeenpanorakenne/voimavarat/osaaminen eivät niitä tue

Vertailukelpoisen tiedon kerääminen tulee mielekkääksi

- **Kun tietoa käytetään rutiininomaisesti johtamisessa ja erityisesti kehityskeskusteluissa**
- **Kun yhteiseksi kokemukseksi tulee, että johto on vakavasti kiinnostunut tarpeiden, hyvien käytäntöjen, toimeenpanorakenteen ja henkilöstömitoituksen sovittamisesta yhteen**

Kaiken ydin on ”yhteinen hyvä käytäntö”

Yhteinen käytäntö

- onko määritelty? Missä? Miten?
- toteutuuko käytännössä?
- tunnetaanko nykytila?

Käytännön suhde

- tarpeeseen/tehtävään
- suositeltuun --> yhteinen *hyvä* käytäntö

Ensimmäinen haaste:

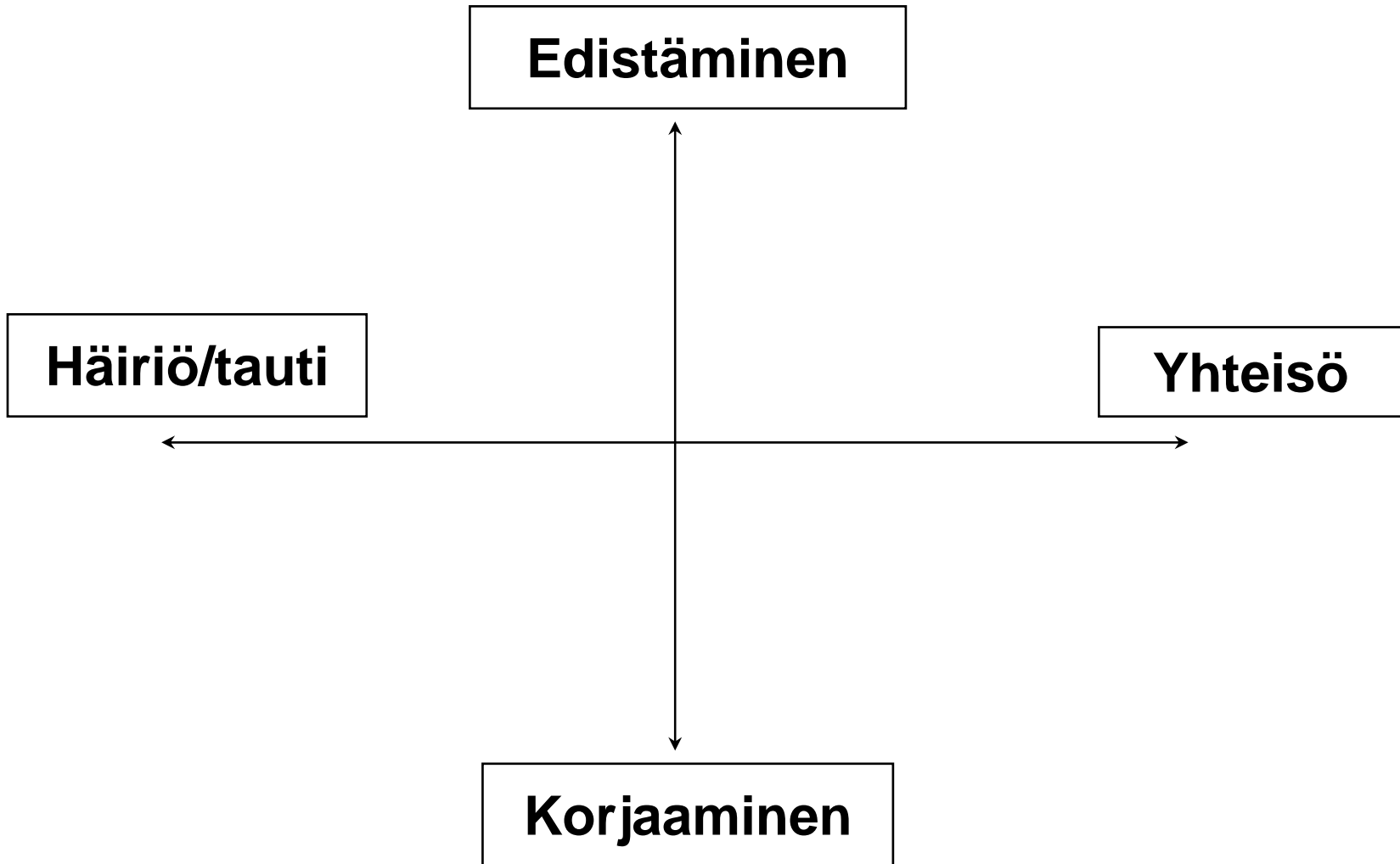
Yhteinen ymmärrys keskeisistä käsitteistä

LOPUKSI:

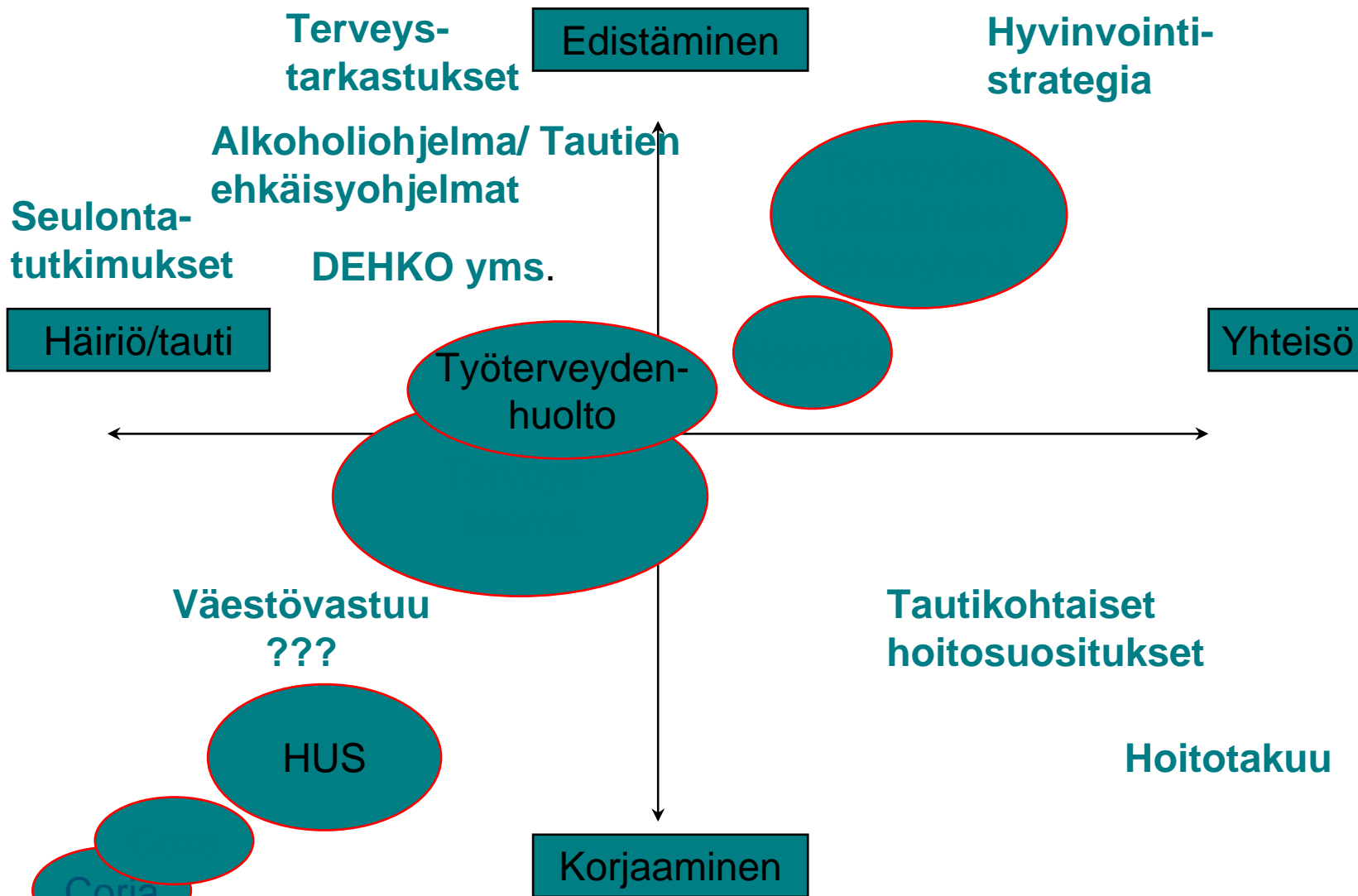
Miksi kunnan kannattaa edistää väestönsä hyvinvointia?

- **Taloudellinen välttämättömyys!**
- **Vain julkisella toimijalla - kunnalla - aito intressi vähentää hyvinvointipalvelujen kysyntää!**

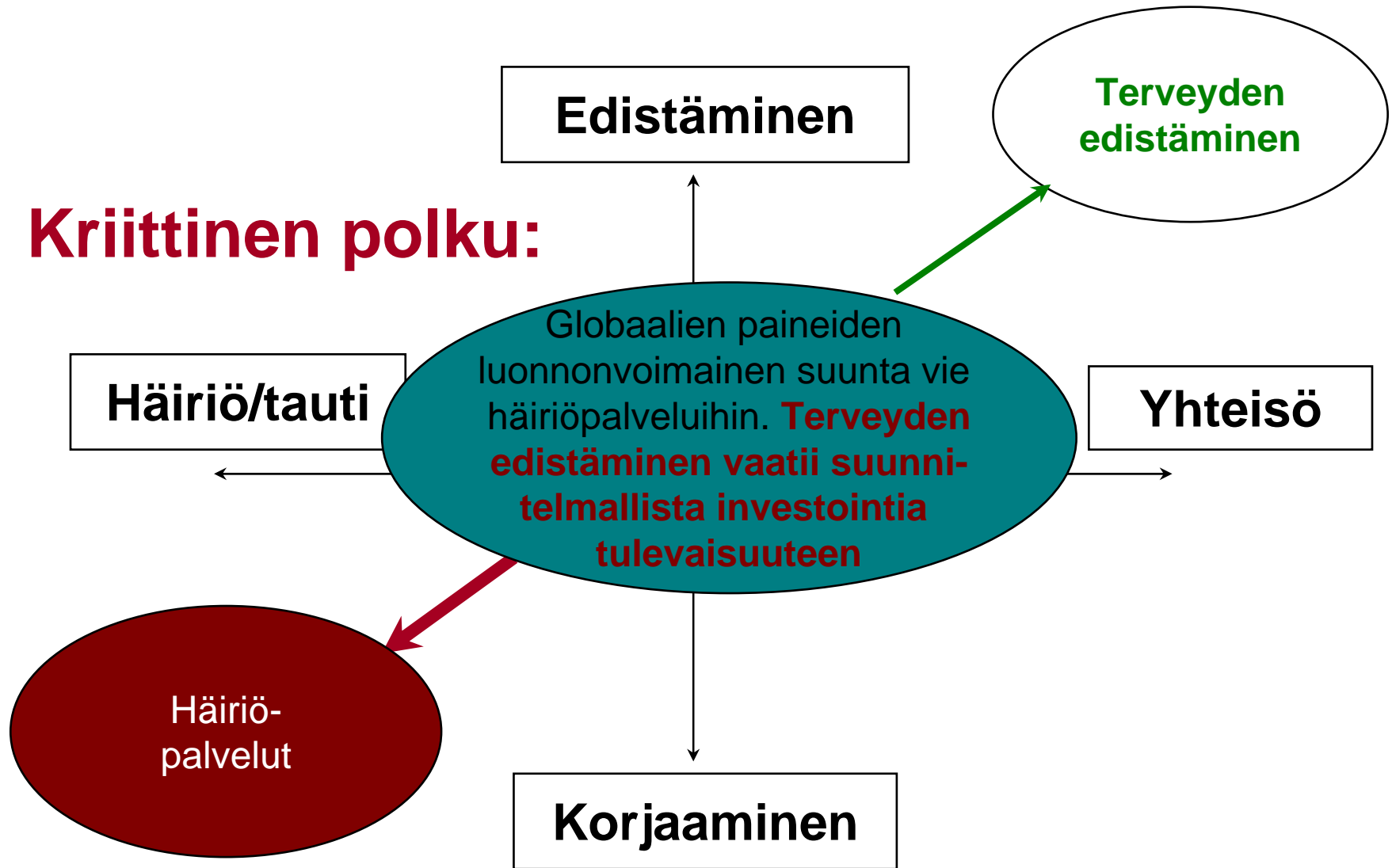
Terveyspolitiikan kenttä

Terveyspolitiikan kenttä

Kriittinen polku:

Yritysmuotoiset hyvinvointipalvelut

- yhdistävät ansaintalogiikan häiriöpalveluihin
- keskittyvät ongelmien toteamiseen ja hoitoon
- toimii hyvin yksilökeskeisessä bioteknisessä sairaanhoidossa
- pyrkivät lisäämään liikevaihtoa
- eivät ole kiinnostunut kysynnän vähentämisestä
- muuntavat kansalaisten terveyskysynnän palvelujen kysynnäksi
- eivät voi tavoitella oikeudenmukaisuutta
- mitä suurempi osuus yritysmuotoisella toiminnalla sitä enemmän sitoo yhteiskunnan voimavaroja

Kiitoksia mielenkiinnosta!